

TRANSKRIP TEMUBUAL BERSAMA
TENGGU ALI BIN HASSAN.
CERITA AWANG LUTUNG

OLEH:

MOHAMAD FITRI BIN MOHD ZAKARIA	2015101137
NURUL AFIQAH BINTI ABDUL RAZAK	2015125713
NURUL FARAHIN NADIA BINTI NASIR	2015116031

FAKULTI PENGURUSAN MAKLUMAT
UiTM CAWANGAN KELANTAN

MAC 2017 – JULAI 2017

ABSTRAK

Abstrak: *Cerita rakyat negeri Kelantan merupakan tinggalan warisan budaya yang harus diingati oleh masyarakat di zaman sekarang. Kebanyakan cerita rakyat negeri Kelantan adalah mengenai tokoh, kawasan mahupun cerita dongeng. Cerita Awang Lutung yang merupakan sebuah cerita rakyat negeri Kelantan yang sudah dilupai oleh masyarakat. Cerita Awang Lutung memaparkan positif dan negatif dari segi kehidupan manusia dan memberikan pelbagai pesanan moral, pengajaran, nilai masyarakat dan sifat – sifat manusia yang dapat dilihat dalam cerita ini. Pelbagai karakter dapat dilihat dalam cerita Awang Lutung yang menarik dan pengajaran erti bersyukur serta nilai – nilai moral dalam cerita ini. Unsur utama cerita Awang Lutung ini ialah penyamaran Awang Lutung sebagai seekor kera Lutung yang dilahirkan tanpa bapa serta pengorbanan seorang ibu dalam melalui rintangan dalam melamar isteri buat anaknya.*

Kata kunci: *Penyamaran pengorbanan, tipu helah*

PENGHARGAAN

Assalamualaikum w.b.t

Alhamdulillah, bersyukur ke atas Illahi dengan limpahan rahmat serta nikmat masa, nyawa dan tenaga yang dianugerahkan kepada kami dapat juga kami menyiapkan tugas ini dengan jayanya.

Pertamanya, kami ingin mendedikasikan ucapan penghargaan ini kepada pensyarah tercinta kami, Madam Nor Kamariah Bt Chik dan Madam Noor Rahmawati Binti Alias kerana dengan tunjuk ajar serta bimbingan daripadanya membuka ruang untuk kami menyiapkan tugas ini dengan jayanya.

Kami juga ingin mengucapkan terima kasih yang tidak terhingga kepada ibu bapa kami yang memberi kami pemudahcara untuk menyiapkan kerja kursus ini. Mereka telah memberikan kami segala kemudahan dan sokongan moral yang tidak terhingga sampai kami berjaya menghabiskan tugas ini.

Ucapan penghargaan ini juga kami tujukan kepada rakan-rakan yang banyak memberi peringatan terhadap setiap apa yang kami telah alpa. Mereka membantu kami dengan menjawab setiap pertanyaan yang kami utarakan kepada mereka.

Akhir madah, kami mengucapkan terima kasih kepada mereka yang terlibat secara langsung atau sebaliknya dalam pembikinan kerja kursus ini. Terima kasih.

SENARAI SINGKATAN

SINGKATAN

MAKSUD

UiTM	- Universiti Teknologi MARA
IMR 604	- Information Management Records 604

ISI KANDUNGAN

TAJUK	MUKA SURAT
Abstrak.....	i
Penghargaan.....	ii
Senarai Singkatan.....	iii
Isi Kandungan.....	iv
Biodata Penemubual.....	v - iv
Biodata Pencerita.....	viii
Pengenalan.....	1 - 2
Kajian Literatur.....	3 - 9
Transkrip.....	10
Bahagian 1: Latar Belakang pencerita.....	10 - 19
Bahagian 2: Asal usul Awang Lutung.....	20 - 26
Bahagian 3: Pengalaman Kerjaya.....	27 - 33
Rujukan.....	34
Indeks.....	35
Lampiran	36
Log Temubual.....	37 - 38
Diari Kajian.....	39 - 42
Senarai soalan.....	43 - 47
Gambar.....	48 - 50
Surat Perjanjian.....	51

BIODATA PENEMUBUAL

PENEMUBUAL 1

Nama : Mohamad Fitri Bin Mohd Zakaria

Alamat : 05300, Alor Setar, Kedah

No. Telefon :

Emel : _____

Program : IM245 – Bachelor of Information Science (Hons.) Information System Management

PENEMUBUAL 2

Nama : Nurul Afiqah Binti Abdul Razak

Alamat : 31900, Kampar Perak

No. Telefon :

Emel : nurulafiqah@unimap.edu.my

Program : IM245 – Bachelor of Information Science (Hons.) Information System Management

PENEMUBUAL 3

Nama : Nurul Farahin Nadia Binti Mohamad Nasir@Fauzi

Alamat : 16100, Kota Bharu, Kelantan.

No. Telefon :

Emel :

Program : IM245 – Bachelor of Information Science (Hons.) Information System Management

BIODATA PENCERITA

PENCERITA

Nama : Tengku Ali Bin Hassan.

Nama samaran : Ku Ali (Ayah Ali).

Umur : 101 tahun (1916)

Tempat lahir : Kota Bharu, Kelantan.

Alamat : Kota Bharu, Kelantan.

No. Telefon :

Pekerjaan : Pengubat Perubatan Tradisional.

Bilangan adik-beradik: Enam orang (beliau anak sulung).

Nama isteri:

Bilangan anak: Enam orang.

PENGENALAN

Sejarah lisan merupakan salah satu sumber yang dirakamkan melalui wawancara untuk mengetahui peristiwa masa lalu. Para sejarawan sering menggunakan kaedah sejarah lisan untuk menjalankan penyelidikan. Koleksi pengalaman saksi atau pencerita sebagai bahan sejarah memainkan peranan dalam menguatkan lagi penyelidikan para sejarawan. Manakala, cerita rakyat merupakan peranan penting dalam kehidupan kerana mampu memberi pengajaran kepada masyarakat setempat. Cerita rakyat negeri Kelantan sangat banyak mengenai tokoh, kawasan mahupun cerita dongeng negeri Kelantan. Bukti – bukti mengenai peristiwa di masa lalu sering tidak mencukupi untuk penyelidikan dan dokumentasi dimana peranan sejarah lisan amat penting untuk menyokong fakta tersebut. Hal ini kerana, wawancara bersama pencerita atau saksi kejadian dan peristiwa yang berlaku zaman dulu dapat mengukuhkan fakta tersebut dengan merakam secara lisan berkaitan segala kejadian secara terperinci membantu menguatkan lagi dokumentasi menegani fakta tersebut. Cerita Awang Lutung adalah cerita jenaka masyarakat melayu rakyat negeri Kelantan yang kebanyakannya sudah dilupai oleh masyarakat rakyat Kelantan.

Cerita Awang Lutung memaparkan positif dan negatif dari segi kehidupan manusia dan memberikan pelbagai pesanan moral, pengajaran, nilai masyarakat dan sifat – sifat manusia yang dapat dilihat dalam cerita ini. Hal ini dapat dinilai sendiri oleh pendengar dimana sifat seperti sabar, tabah menghadapi dugaan, berprasangka, kasih sayang, materialistik, hormat-menghormati dan sebagainya ada didalam cerita ini. Cerita ini juga mengekalkan unsur tradisional dimana beberapa cara pemakaian ciri tradisional dan penggunaan bercerita dalam bahasa lisan terutama dalam penggunaan bahasa loghat daerah Kelantan dan susunan ayat. Penyamaran “budak hodoh” dalam cerita Awang Sulung Merah Muda dan penyamaran dalam cerita sunda iaitu Awang Kesarung agak sama dengan cerita Awang Lutung yang menyembunyikan kekacakkan rupa wajah yang dikurniaankan kepada mereka dimana ia memberi pengajaran bahawa jangan menilai seseorang individu itu dari segi paras rupa kerana paras rupa itu tidak menunjukkan karakter sebenar manusia.

Cerita Awang Lutung mempunyai lima karakter utama iaitu Mak Miskin, Awang Lutung, Puteri Bongsu, Puteri Sulung, Puteri Tengah dan Orang Kaya. Mak Miskin merupakan seorang baik, tabah, sabar, penyayang, kekuatan mental yang agak kuat dan berani. Biarpun mengandungkan Awang Lutung tanpa diminta dan tidak bersuami akibat meminum air takungan di kawasan sekumpulan kera sedang bermain, namun begitu, Mak Miskin tetap menyayangi

anaknya itu walaupun berwajah seekor kera Lutung. Dia juga amat bersabar kerana diusir dari istana tempat Mak Miskin mencari rezeki disebabkan mengandungkan anak tanpa berbapa dan tinggallah Mak Miskin di hutan. Selain itu, pengorbanan seorang ibu yang mahukan anaknya sentiasa gembira membuat Mak Miskin sanggup melamar tuan puteri untuk dijadikan isteri untuk anaknya Awang Lutung biarpun, berperasaan malu akan dirinya yang miskin dan rendah diri. Seterusnya, Awang Lutung merupakan watak utama yang dilahirkan berwajahkan Kera Lutung namun tetap disayangi oleh ibunya biarpun berwajah sebegitu. Penceritaan Awang Lutung memaparkan hasad dengki manusia yang ahu memecah – belahkan keluarga Awang Lutung.

ARTIKEL AWANG LUTUNG

Sejarah lisan merupakan salah satu sumber yang dirakamkan melalui wawancara untuk mengetahui peristiwa masa lalu. Para sejarawan sering menggunakan kaedah sejarah lisan untuk menjalankan penyelidikan. Koleksi pengalaman saksi atau pencerita sebagai bahan sejarah memainkan peranan dalam menguatkan lagi penyelidikan para sejarawan. Manakala, cerita rakyat merupakan peranan penting dalam kehidupan kerana mampu memberi pengajaran kepada masyarakat setempat. Cerita rakyat negeri Kelantan sangat banyak mengenai tokoh, kawasan mahupun cerita dongeng negeri Kelantan. Bukti – bukti mengenai peristiwa di masa lalu sering tidak mencukupi untuk penyelidikan dan dokumentasi dimana peranan sejarah lisan amat penting untuk menyokong fakta tersebut. Hal ini kerana, wawancara bersama pencerita atau saksi kejadian dan peristiwa yang berlaku zaman dulu dapat mengukuhkan fakta tersebut dengan merakam secara lisan berkaitan segala kejadian secara terperinci membantu menguatkan lagi dokumentasi mengenai fakta tersebut. Cerita Awang Lutung adalah cerita jenaka masyarakat melayu rakyat negeri Kelantan yang kebanyakannya sudah dilupai oleh masyarakat.

Cerita Awang Lutung adalah cerita jenaka masyarakat melayu rakyat negeri Kelantan yang kebanyakannya sudah dilupai oleh masyarakat rakyat Kelantan. Cerita ini telah dikumpulkan dalam sebuah karya Warisan Prosa Klasik yang disediakan oleh Prof. Mohd. Taib Osman dan Abu Hassan Sham. Buku ini mempunyai pelbagai cerita dari pelbagai negeri dimana cerita rakyat Kelantan iaitu Awang Lutung di Kampung Mentuan, Bachok Kelantan. Cerita ini dipetik daripada Kumpulan Siti Aishah Mat Ali yang merupakan pensyarah di Jabatan Pengajian Melayu di Universiti Malaya yang mengumpul pelbagai cerita masyarakat. Cerita Awang Lutung ini telah dikumpulkan menjadi buku yang merupakan sebuah cerita rakyat yang telah dituturkan oleh seorang pencerita di Kampung Mentuan, Daerah Bachok, Kelantan. Namun menurut Puan Siti Aishah, pencerita cerita Awang Lutung telah lama meninggal dunia. Cerita Awang Lutung yang tidak terkenal dan mempunyai sumber bacaan dan laman sesawang yang terhad menyebabkan kisah ini semakin dilupai oleh orang ramai dan hanya segelintir tertentu sahaja yang tahu akan cerita rakyat ini di kalangan masyarakat di Kelantan. Perjumpaan dengan Tengku Ali Bin Hassan di kampung Mentuan menceritakan cerita Awang Lutung ini dipercerita sebagai hiburan yang mempunyai pelbagai unsur – unsur menarik yang sesuai untuk dijadikan hiburan oleh penduduk Kampung Mentuan pada waktu malam. Hal ini dimana terdapat unsur –

unsur penambahan dari segi jalan cerita Awang Lutung oleh setiap pencerita cerita untuk menarik lagi cerita tersebut.

Cerita Awang Lutung juga agak terhad dimana pencarian cerita tersebut susah dijumpai berbanding dengan cerita yang lain. Cerita ini dipaparkan di satu laman sesawang di "elangputih98.blogspot.my". Cerita rakyat Awang Lutung berunsurkan kepada panglipur lara yang berunsur tradisional dari segi perkataan dan sebagainya. Menurut Liaw Yock Fang. Sastera Rakyat ialah sastera yang menceritakan hidup masyarakat yang mempunyai nilai moral dan bersifat tradisional yang diperceritakan secara lisan yang melalui secara turun - temurun. Cerita ini dikekalkan dengan beberapa ciri penggunaan bahasa bercerita gaya lisan, terutama dari segi penggunaan bahasa loghat daerah Kelantan yang ketara seperti, 'kecek' yang bermaksud 'bercakap'. 'kecek' adalah dalam bahasa Kelantan. Selain itu penggunaan kependekan perkataan. Contohnya, perkataan 'tak', 'dah', 'nak'. Susunan ayat dan jalan cerita pula tidak rapi jika dibandingkan dengan gaya bahasa yang tertulis dan cerita Awang Lutung tidak lancar kerana terdapat perubahan cerita berdasarkan setiap pencerita cerita Awang Lutung. Menurut Dr. Ismail Hamid yang tertera dalam bukunya perkembangan Kesusasteraan Melayu Lama iaitu Panglipur yang membawa maksud penghibur manakala lara merupakan duka dari segi pengertiannya. Oleh itu, Keseluruhan panglipur lara membawa maksud kisah atau cerita yang membawa hiburan kepada pembaca dalam kesedihan atau dukacita.

Tugasan oleh Puan Kamariah untuk memenuhi panduan subjek Oral History untuk mencari kisah ceritera rakyat negeri Kelantan. Dalam pencarian tajuk untuk tugasan kami ini, kami telah membuat keputusan untuk memilih tajuk cerita dongeng Awang Lutung yang sering menjadi buah mulut orang di negeri Kelantan. Dalam penjejakan ini kami telah berjumpa dan menemuramah beberapa sumber untuk mencari pencerita yang sesuai khirnya kami telah menemui Haji Tengku Ali Bin Hassan atau dikenali sebagai Tengku Ali atau Ayah Ali. Beliau merupakan penduduk tetap di Kg Tokku, Kota Jembal, Kota Bharu, Kelantan yang dimana kampung itu berdekatan serta bersebelahan dengan Kampung Mentuan yang kami peroleh dari sumber artikel serta Internet. Beliau memberitahu bahawa beliau mempunyai pengalaman sendiri dan mempunyai banyak ingatan tentang watak serta permainan kisah Awang Lutung ini. Beliau berumur 101 tahun dan mempunyai enam adik-beradik, seorang isteri dan enam orang anak. Haji Tengku Ali dahulunya merupakan seorang yang gigih dalam bekerja mencari rezeki yang halal dengan berniaga dan membuat proses tembakau. Beliau menamatkan pendidikan di sekolah yang terdahulu di kawasan Kota Jembal pada zaman sebelum kemerdekaan lagi. Oleh kerana faktor usia beliau yang tinggal bersama isteri sekarang beliau

hanya berkebun. Sebelum beliau berkebun dan memproses tembakau pekerjaan sementara yang beliau lakukan dulu ialah membela dan menjual ayam. Beliau ada sedikit bercerita tentang pengalaman menjual ayam bersama pekerja-pekerja yang lain serta keadaan ekonomi pada ketika itu dalam sesi temuramah. Haji Tengku Ali yang dikenali sebagai Ayah Ali merupakan seorang pencerita cerita Awang Lutung sejak beliau kecil lagi. Beliau mengetahui cerita Awang Lutung melalui permainan Wayang Kulit cerita Awang Lutung yang dipertunjukkan pada waktu malam kepada penduduk kampung Mentuan.

Permulaan cerita Awang Lutung adalah merupakan cerita dongeng yang pernah diceritakan ketika zaman kesultanan dan raja-raja melayu pada zaman dahulu kala. Lutung bermaksud *kera* dalam bahasa ibunda di mana orang zaman dahulu memanggil *kera* itu sebagai "Lutung". Walaupun ia bermaksud demikian, tetapi Awang Lutung ini sebenarnya ialah seorang manusia tetapi menyerupai kera dimana beliau telah dikandungkan oleh seorang manusia yang dipanggil sebagai Mak Miskin. Ceritanya, bermula daripada seorang wanita tua yang digelar sebagai Mak Miskin di mana beliau pernah bekerja di dalam istana sebagai orang gaji atau hamba. Setelah umurnya berlanjutan, Mak Miskin diberhentikan dan dihalau daripada berkerja di dalam istana oleh raja tersebut. Selepas daripada itu, Mak Miskin pergi mencari kayu api di dalam hutan untuk menyara hidupnya yang sebatang kara itu. Aktiviti mencari kayu api di dalam hutan telah menjadi rutin sehariannya. Pada suatu hari, seperti biasa Mak Miskin melakukan rutin hariannya iaitu mencari kayu api tetapi tiba-tiba dia berasa sangat dahaga pada hari tersebut. Selepas penat mencari kayu api di dalam hutan, dia ternampak air sungai yang mengalir berdekatan di mana ramai Lutung atau kera sedang bermain-main di dalam sungai itu. Oleh kerana, Mak Miskin terlalu dahaga lalu dia terus meneguk air tersebut tanpa memikirkan apa-apa.

Selepas meminum air sungai tersebut, perut Mak Miskin semakin lama semakin membesar seperti orang mengandung. Ada seseorang pekerja daripada istana juga ternampak keadaan Mak Miskin dimana perutnya semakin membesar dan berita ini telah sampai ke telinga Raja di mana digelar sebagai orang kaya. Selepas mengetahui berita tersebut, Raja itu terus mengarahkan orang suruhannya untuk memanggil Mak Miskin yang pernah berkerja di istananya untuk mengadapnya. Mak Miskin pun menuruti segala perintah Raja itu untuk mengadapnya di istana. Setelah Mak Miskin mengadap Raja itu, dia disoal dengan pelbagai soalan dimana dia juga dihina oleh Raja tersebut seperti "Kamu sudah lah tua, siapa yang hendak kan kamu?". Kata Raja itu kepada Mak Miskin. Selepas di hina oleh Raja itu, Mak Miskin terus pulang dengan perasaan yang sedih, dia juga tidak dapat melakukan apa-apa kerana ianya terjadi secara tiba-tiba. Hal ini kerana Mak Miskin telah mengandung tanpa

seorang suami dan seorang bapa. Selepas beberapa bulan kemudian, Mak Miskin pun melahirkan seorang anak tetapi beliau terkejut kerana anaknya itu merupakan seekor lutung iaitu kera.

Kisah awang lutung disambung kan lagi dengan Mak Miskin membesarkan anaknya itu yang dikenali sebagai "Awang Lutung". Selepas dbesarkan oleh ibunya sehingga menjadi seorang lelaki yang sangat rajin dan cerdik. Pada suatu hari, Awang Lutung bersiar-siar di kawasan yang berhampiran di istana dan dia ternampak 3 orang wanita yang cantik sedang bergurau-senda di dalam istana itu. Awang Lutung telah jatuh cinta kepada wanita-wanita tersebut dan dia segera pulang ke rumahnya untuk memberitahu sesuatu kepada ibunya, Mak Miskin itu. Setelah diceritakan oleh Awang Lutung tentang hal demikian kepada Mak Miskin, beliau berasa sangat terkejut. Ibunya memberitahu bahawa anaknya tidak sepadan dengan anaknya kerana wanita-wanita tersebut adalah anak-anak si orang kaya iaitu puteri-puteri kepada Raja di istana itu. Tetapi, Awang Lutung tetap berdegil dan tetap emnyuruh ibunya, Mak Miskin untuk menyampaikan hajatnya untuk meminang salah seorang daripada puter-puteri itu untuk dijadikan isteri. Oleh kerana sayang akan terhadap anaknya si Awang Lutung, keesokkannya Mak Miskin pergi mengadap Raja di istana tersebut untuk menyampaikan hajat anaknya itu. Raja itu menyuruh Mak Miskin untuk meminta sendiri dengan puterinya itu alasannya tidak mahu ikut campur urusan anaknya itu. Lalu, Mak Miskin pergi berjumpa dengan anak Raja itu yang dikenali sebagai Puteri Sulung dimana beliau ialah kakak sulung kepada adik-beradiknya yang lain. Tetapi malangnya, Mak Miskin telah dihina oleh Puteri Sulung itu dengan menghina darjat mereka yang jauh berbeza. Selain itu, Puteri Sulung juga membuang "hampas budu" (sisa budu) di atas kepala Mak Miskin dan melepaskan anjing gila untuk menghalau orang tua itu daripada istana. Mak Miskin berlari dengan sekuatnya kerana telah dikejar oleh anjing gila itu, tetapi malangnya kepala Mak Miskin sempat digigit oleh anjing gila itu.

Mak Miskin sampai dirumahnya dalam keadaan teresak-esak dalam kesakitan kerana buatan anjing gila itu. Awang Lutung menanyakan ibunya dengan apa yang terjadi terhadap hajatnya dan juga ibunya, Mak Miskin sambil itu dia membersihkan kepala ibunya yang penuh dengan hampas budu (sisa budu) dan juga meludah ditempat luka yang digigit oleh anjing gila itu sehingga hilang dan sembuh. Ibunya menceritakan kesemuanya kepada Awang Lutung, tetapi beliau tetap menyuruh ibunya untuk mencuba lagi pada puteri yang lain. Mak Miskin tidak mahu pergi tetapi kerana kasihankan anaknya itu dia pergi pula pada keesokkannya. Seperti biasa, Mak Miskin akan berjumpa dengan Raja terlebih dahulu sebelum berjumpa dengan anaknya. Mak Miskin langsung terus menyampaikan hajat anaknya itu kepada Puteri Tengah iaitu anak

kedua daripada adik-beradiknya. Tetapi Mak Miskin tetap dihina dimana Puteri Tengah itu telah membuang abu panas pula di atas kepala Mak Miskin. Selepas itu, menghalau Mak Miskin pula dan dikejar pula oleh anjing gila semalam. Sampai di rumah Awang Lutung terkejut kerana ibunya pulang ke rumah seperti keadaan semalam lalu, dia merawat ibunya sehingga luka yang digigit oleh anjing gila lagi hilang. Mak Miskin memberitahu anaknya bahawa dia telah berputus asa dan tidak mahu kembali lagi ke istana itu untuk menyampaikan hajatnya. Tetapi Awang Lutung masih berdegil dan memujuk ibunya untuk menyampaikan hajatnya itu. Disebabkan dia terlalu sayang kan anaknya, Awang Lutung itu, Mak Miskin pergi sekali lagi ke istana itu pada keesokkannya. Mak Miskin pergi berjumpa dengan Puteri Bongsu untuk menyampaikan hajat anaknya untuk meminang Puteri itu. Akhirnya, Puteri Bongsu menerima hajat anak kesayangannya itu tetapi dia menyuruh Mak Miskin untuk meminta kebenaran daripada ayahnya terlebih dahulu sebelum dan Mak Miskin pergi berjumpa dengan Raja untuk menyampaikan berita ini kepada Raja. Selepas dapat mengetahui berita tersebut daripada Mak Miskin, beliau membuat permintaan dimana anaknya Awang Lutung harus menunaikan dan jika gagal menunaikannya Awang Lutung tidak akan dapat mengahwini anaknya Puteri Bongsu. Raja meminta Mak Miskin menyuruh anaknya untuk menyembelih 40 ekor lembu untuk kenduri kahwin nanti. Mak Miskin segera pulang ke rumahnya dan menyampaikan berita gembira itu kepada anaknya, Awang Lutung dan beliau juga memberitahu tentang permintaan ayah kepada Puteri Bongsu.

Lalu Awang Lutung menuruti permintaan Raja itu dan akhirnya menikahi Puteri Bongsu. Awang Lutung tinggal di bersama-sama isterinya di istana. Mereka menjadi pasangan yang sangat bahagia dan sehingga ada timbul perasaan cemburu Puteri Sulung dan Puteri Tengah terhadap kebahagiaan adik mereka iaitu Puteri Bongsu dan Awang Lutung. Suatu hari, Puteri Sulung dan Puteri Tengah menghasut adiknya, Puteri Bongsu untuk menggantungkan pisau pada muka pintu bilik dia dan suaminya dimana beliau memberitahu bahawa Awang Lutung bertambah sayang terhadapnya. Selain itu, mereka juga ada menghasut adiknya, Puteri Bongsu untuk meletakkan abu panas di dalam makanannya tetapi semua rancangan kakak-kakak puteri bongsu gagal untuk memecah-belah kan hubungan suami isteri itu. Hal ini kerana kecerdikkan Awang Lutung tidak dapat dilawan oleh mereka. Pada suatu hari, Puteri Bongsu ternampak sarung lutung atau kera suaminya lalu dia menyorokkan sarung itu di bawah bantal. Dia sangat terkejut dengan ketampanan suaminya yang tanpa bersarungkan luntung itu. Selepas itu, Awang Lutung tidak lagi memakai sarung lutung dan beliau hidup bahagia bersama isterinya. Tujuan cerita Awang Lutung ini diceritakan pada zaman dahulu adalah sebagai hiburan dimana

pada zaman dahulu belum lagi wujud permainan tradisional seperti gasing, layang-layang dan sebagainya. Pencerita juga memberitahu bahawa cerita Awang Lutung ini sangat terkenal pada zaman dahulu disebabkan kisah dongengnya yang menarik minat penduduk-penduduk kampung pada zaman dahulu. Cerita Awang Lutung dikatakan sangat terkenal dan diketahui oleh ramai orang waktu zaman dahulu. Selain daripada itu, pencerita juga ada memberitahu bahawa kisah Pak Pandir dan juga Anak Raja Serama juga sangat terkenal di samping kisah Awang Lutung yang dijadikan sebagai hiburan pada orang zaman dahulu. Pencerita juga menjelaskan perbezaan di antara Lutung dan juga Mawas di mana ianya spesies yang sama tadi perbezaannya Mawas lagi ganas daripada Lutung dan tulang mawas juga dijadikan peralatan seperti pedang. Seperti yang diberitahu oleh pencerita bahawa cerita Awang Lutung ini hanya lah kisah dongeng dimana ianya hanya dijadikan hiburan semata-mata dan tiada kena mengena dengan yang hidup ataupun yang telah meninggal dunia.

Menurut Ayah Ali, beliau mengetahui cerita Awang Lutung melalui permainan Wayang Kulit cerita Awang Lutung yang dipertunjukkan pada waktu malam kepada penduduk kampung Mentuan. Permainan wayang kulit pada zaman dahulu merupakan hiburan utama penduduk kampung yang melibatkan Tok Batin sebagai ketua yang mengetuai dalam memainkan pertunjukkan Wayang kulit yang menceritakan cerita Awang Lutung kepada orang ramai. Menurut Ayah Ali, aktiviti orang di zaman dahulu hanya berkongsi cerita serta membincangkan isu berkaitan agama dan kaunseling. Di zaman dahulu, tiada sumber hiburan seperti televisyen, jaringan tanpa wayar serta permainan lain yang menjadikan permainan Wayang Kulit menjadi tumpuan ramai. Permainan Wayang Kulit diadakan pada waktu lapang iaitu di waktu malam dimana semua penduduk meluangkan waktu untuk berhibur setelah berpenat lelah melakukan perkerjaan di waktu pagi. Pengetahuan akan cerita Awang Lutung menerusi penontonan Wayang Kulit menjadikan Ayah Ali mula berjinak dalam bidang penceritaan semasa beliau masih kecil dengan menonton persembahan Wayang Kulit yang menceritakan cerita Awang Lutung. Oleh itu, secara tidak langsung, Ayah Ali juga turut menjadi pencerita cerita tersebut terutamanya kelihatan semua orang dahulu menyukai cerita Awang Lutung kerana mempunyai jalan cerita yang sangat menarik. Namun begitu, terdapat pertambahan cerita oleh perbezaan pencerita bagi memanjangkan dan menyedapkan jalan cerita Awang Lutung berbanding dengan cerita Awang Lutung yang asli. Ayah Ali juga menyatakan terdapat pelbagai cerita Negeri Kelantan namun begitu, cerita terkenal iaitu Raja Loyar, Raja Jembal, Raja Sakti serta main teri yang sering ditanyakan oleh pelajar dari universiti dan individu yang lain. Kebanyakan generasi baru tidak mengetahui akan cerita Awang Lutung berdasarkan anak serta cucu Ayah

Ali juga tidak tahu akan cerita ini. Kesusahan orang zaman dahulu seperti mak miskin dalam cerita Awang lutung tidak dipercayai oleh generasi muda. Harapan Ayah Ali berharap cerita Awang utung dapat disimpan dan tidak dilupakan oleh generasi muda.

TRANSKRIP TEMUBUAL

Petunjuk:

MF: Mohamad Fitri

HTA: Haji Tengku Ali

BAHAGIAN 1: LATAR BELAKANG TOKOH

MF : *Ok* [baik] assalamualaikum w.b.t.

HTA : Waalaikumussalam w.b.t.

MF : *Loni* [sekarang] ini *gini* [macam ini] saya bertiga ini dari UiTM Machang.

HTA : (Mengiyakan).

MF : Nak buat tajuk cerita (sedang berfikir) rakyat negeri Kelantan lah pasal Awang Lutung.

HTA : (Mengiyakan).

MF : *Loni* [sekarang] ini kita buat temuramah ini untuk penuhi subjek pengajian itu lah.

HTA : (Mengiyakan).

MF : Nama subjek itu IMR 604 Oral History sejarah lisan lah *kecek* [bercakap].

HTA : (Mengiyakan).

MF : Lepas itu sini ada soalan lah kita buat untuk tanya (sedang berfikir) pencerita kita lah *deh* [ya].

HTA : (Mengiyakan).

MF : **Soalan ada tiga bahagian *hok* [yang] mula-mula (sedang berfikir) pasal maklumat pencerita lah.**

HTA : (Mengiyakan).

MF : **Lepas tu bahagian kedua pasal asal usul Awang Lutung ini.**

HTA : (Mengiyakan).

MF : **Lepas tu bahagian ketiga pula pasal perjuangan kejayaan atau harapan dalam cerita ni lah.**

HTA : (Mengiyakan).

MF : **Boleh kita mulakan?**

HTA : (Mengiyakan) boleh.

MF : **Apakah nama panggilan atau samaran Pakcik?**

HTA : Ayah Ali.

MF : **Bolehkah kami memanggil Pakcik dengan panggilan Ayah Ali?**

HTA : Bolehlah.

MF : **Bolehkah kami tahu nama penuh Ayah Ali?**

HTA : Ku Ali. Tengku Ali Bin Hassan.

MF : **Berapakah umur Ayah Ali sekarang?**

HTA : 101 tahun (mengiyakan).

MF : **Adakah kesihatan Ayah Ali baik sekarang?**

HTA : Ok [baik] (mengiyakan).

MF : Apakah status Ayah Ali?

HTA : (Khairanan). Ya, tua ni kahwin dah lah. Takkan tak kahwin lagi.

MF : Dimanakah Ayah Ali dilahirkan?

HTA : Sini lah. Kg Tok Ku (mengiyakan).

MF : Dimanakah Ayah Ali mendapat pendidikan awal?

HTA : Sekolah Kedai Lalat.

MF : Dimanakah Ayah Ali menamatkan pengajian?

HTA : Sini juga. [merujuk kepada Sekolah Kedai Lalat]

MF : Pada tahap manakah Ayah Ali berjaya menamatkan pengajian?

HTA : Tak ingat dah, dah tua. Zaman merdeka lagi (mengiyakan).

MF : Apakah cita-cita Ayah Ali semasa kecil?

HTA : Heh? (kehairanan). Tak ada cita-cita. Nak *galo* [berkebun] sahaja zaman dulu tak ada kerja lain. Berkebun, buat padi, buat bendang. (mengiyakan) tanaman.

MF : Apakah bidang pekerjaan Ayah Ali sekarang?

HTA : Sekarang ini tidak berkerjalah. Duduk bersahaja (mengiyakan). Kerja dulu banyaklah meniaga. Meniaga buat proses tembakau.

MF : Sektor swasta atau kerajaan?

HTA : Tebas hutan buat kebun. Dengan isteri. Hajah Tuan Bidah. Sendiri.

MF : Dimanakah tempat Ayah Ali bekerja?

HTA : Ada kebun 10 ekar di Pasir Mas.

MF : Berapa lama tempoh Ayah Ali berkhidmat?

HTA : Lama dah.

MF : Bagaimanakah Ayah Ali boleh menceburi dalam bidang tersebut?

HTA : Minat *kito* [saya] so [satu] itu saja nak buat kebun, nak beli tanah (mengiyakan) (bunyi kunci terjatuh).

MF : Apakah sejarah bidang pekerjaan Ayah Ali dahulu?

HTA : (Mengiyakan) Menjual. Menjual ayam. *Pero* [bela] ayam. *Pero* [bela] ayam 3 buah *guk* [reban], 3 ribu ayam dalam sebuah *guk* [reban] (mengiyakan). Lori ada. Pekerja ada. 3 orang. Untung kalau ayam 100 ekor kena dapat RM100. Untung, sehari.

MF : Bolehkah Ayah Ali ceritakan pengalaman manis dan pahit ketika bekerja?

HTA : Meniaga manislah *mugo* [sebab] boleh untung. (mengiyakan) *suko* [seronok].

MF : Pekerjaan yang manakah paling menjadi pilihan dan kesukaan Ayah Ali pada ketika itu?

HTA : *Suko* [seronok] buat kebun lah (mengiyakan).

MF : Apakah cabaran sewaktu bekerja?

HTA : Kena susah la guna kudrat. Kena rajin lah.

MF : Bagaimanakah keadaan ekonomi pada ketika itu?

HTA : *Pitih* [duit] susah Pakcik sebelum kahwin makan gaji 40sen sehari. 40sen sehari banyaklah duit zaman dulu. Tahun tak ingat, lama *beno* [sangat].

MF : Berasal dari manakah keturunan keluarga Ayah Ali?

HTA : Asal sini. [Mengiyakan merujuk kepada Melayu]

- MF : Apakah nama penuh ayah dan ibu Ayah Ali?**
- HTA : Ibu saya Raja Esah Binti Raja Merah. Ayah pula Tengku Hassan Bin Tengku Mat.
- MF : Adakah mereka masih hidup?**
- HTA : Lama dah tiada, saya pun umur berapa dah 100 lebih dah.
- MF : Berapakah bilangan adik-beradik Ayah Ali?**
- HTA : Saya seorang satu ibu, adik-beradik ibu lain ada ramai lah. Lima orang.
- MF : Apakah nama adik-beradik Ayah Ali?**
- HTA : (Mengiyakan) Tengku Ismail, Tengku Mamat, Tengku Muda, Tengku Tijah, Tengku Ibrahim. (Mengiyakan)
- MF : Dimanakah mereka tinggal sekarang ini?**
- HTA : Tinggal depan-depan ni saja. Dekat-dekat sini [merujuk kepada kampung yang sama iaitu Kg. Tok Ku]. Rumah dalam kampung.
- MF : Adakah adik-beradik Ayah Ali berada dalam keadaan baik dan sihat sekarang?**
- HTA : Meninggal sudah 2 orang. Yang perempuan Tengku Tijah, Tengku Ismail (mengiyakan).
- MF : Ayah Ali anak yang keberapa?**
- HTA : Anak sulung. Abang sulung.
- MF : Apakah pengalaman paling manis yang Ayah Ali alami pada waktu kecil dahulu?**

HTA : Pengalaman yang mana? Bermain biasa-biasa saja, bermain bola. Zaman dulu main apa, tikam seladang (mengiyakan). Bermain dengan adik-beradik dengan *sain-sain* [kawan-kawan] sekali.

MF : Apakah nama penuh isteri Ayah Ali?

HTA : Hajah Wan Bidah Binti Nik Hassan.

MF : Berapakah umur isteri Ayah Ali?

HTA : 85 tahun.

MF : Apakah nama panggilan isteri Ayah Ali?

HTA : Wan Bidah.

MF : Dimanakah isteri Ayah Ali dilahirkan?

HTA : Tak ingat.

MF : Adakah isteri Ayah Ali dalam keadaan yang baik dan sihat?

HTA : [Mengiyakan merujuk kepada keadaan isteri yang masih sihat].

MF : Pada tahun berapakah Ayah Ali dan isteri berkahwin?

HTA : Tak ingat (menggelengkan kepala). Sebelum merdeka lagi. Lama dah (mengiyakan).

MF : Berapakah bilangan adik-beradik isteri Ayah Ali?

HTA : Adik-beradik isteri ada 3. Eh 4 orang (mengulang sebanyak 3 kali kerana terlupa).

MF : Apakah nama adik-beradik isteri Ayah Ali?

HTA : Ingat. Kak perempuan, adik perempuan, Wan Zainab Binti Nik Hassan,

Wan Mah Binti Nik Hassan, Wan Bidah Binti Nik Hassan, Wan Jah Binti Nik Hassan.

MF : Isteri Ayah Ali anak yang keberapa?

HTA : Anak yang ketiga (mengiyakan).

MF : Adakah mereka masih hidup?

HTA : Ada seorang lagi. Yang lain meninggal dah. Wan Jah.

MF : Adakah mereka berada dalam keadaan yang baik dan sihat?

HTA : (Mengiyakan) Sihat lagi. Adik dia.

MF : Berapakah umur mereka sekarang?

HTA : Ada la dekat 70-80 tahun.

MF : Dimanakah isteri Ayah Ali mendapat pendidikan awal?

HTA : Sekolah kat sini juga lah. Sekolah Kedai Lalat.

MF : Pada tahap manakah isteri Ayah Ali berjaya menamatkan pengajian?

HTA : Darjah 3. Tersohor pada zaman dulu. (Mengiyakan) zaman dulu dah jadi cikgu kalau Darjah 6. Boleh mengajar dah. Di kampung ini.

MF : Apakah pekerjaan isteri Ayah Ali?

HTA : (Kehairanan) Tak ada kerja apa-apa. (Mengiyakan) suri rumah.

MF : Apakah hobi isteri Ayah Ali di masa lapang?

HTA : Masak nasi, makan basuh kain. Upah orang. Cat rumah (mengiyakan).

MF : Berapakah jumlah anak Ayah Ali?

HTA : Anak 5 orang.

MF : Berapa orang lelaki dan berapa orang perempuan?

HTA : Perempuan 2 orang. Lelaki 3 orang. Tak kena tu. Perempuan 2, lelaki 4, 6 orang lah.

MF : Berapakah umur mereka sekarang?

HTA : Umur tak ingat. Agak-agak yang pertama tu dekat 70 tahun, nombor *tikah* [beza] dua tahun, 68 tahun. Nombor 3 dekat 60 tahun, pencen. Ibu lain-lain, ibu yang dulu 3 orang.

MF : Adakah mereka berada dalam keadaan baik dan sihat?

HTA : Mati. Meninggal dah seorang. Yang meninggal tu Tengku Hassan. Meninggal tu tak ingat. Dia askar. Askar di Sarawak.

MF : Dimanakah anak-anak Ayah Ali mendapat pendidikan awal?

HTA : Di Kubang Kerian (mengiyakan).

MF : Dimanakah anak-anak Ayah Ali menamatkan pengajian?

HTA : Sini ada anak saya tadi masuk universiti.

MF : Dimanakah mereka tinggal sekarang?

HTA : Ada di kampung. Ada situ [menunjukkan kearah kawasan hadapan rumah]. Berjiran. Yang perempuan seorang. Di Jelawat seorang.

MF : Bagaimanakah keadaan ekonomi Ayah Ali dan isteri sewaktu membesarkan anak-anak?

HTA : Cari *pitih* [duit] cari kerja, tak ada duit ketika itu (mengiyakan). *Galo* [berkebun] buat padi, buat bendang, menorah getah (mengiyakan).

MF : Bolehkah Ayah Ali ceritakan kenangan manis dalam membesarkan anak-anak?

HTA : (Khairanan) kenangan manis macamana? Anak-anak ada *pitih* [duit] *suko* [seronok] lah, bagi dekat dia. (mengiyakan) jalan-jalan macamana zaman dulu kereta tak ada, basikal buruk saja ada guna minyak tar (mengiyakan).

MF : Adakah mereka sudah berkahwin?

HTA : Bernikah *belako* [semua].

MF : Berapakah jumlah orang cucu Ayah Ali?

HTA : Cucu banyak. Ramai. (Mengiyakan) tak boleh nak *royak* [beritahu] lah tu.

MF : Apakah nama cucu Ayah Ali?

HTA : Nama cucu yang ingat, dia tadi [merujuk kepada anak beliau] anak sulung dia Ku Azwan, Ku Aziz, Ku Shahidan dia ketua askar, Ku Haza seorang lagi Ku Amir. 5 orang (mengiyakan).

MF : Berapa umurnya sekarang?

HTA : Umur tak ingat dah. Muda lagi. Ada seorang lagi tak berkahwin lagi baru bekerja di Gua Musang dah dua hari.

MF : Adakah mereka berada dalam keadaan baik dan sihat?

HTA : (Mengiyakan merujuk kepada dalam keadaan baik dan sihat).

MF : Berapa orang lelaki dan berapa orang pula perempuan?

HTA : 3 orang lelaki, 2 orang perempuan.

MF : Dimanakah cucu Ayah Ali mendapat pendidikan awal?

HTA : Belajar di universiti *belako* [semua].

MF : **Dimanakah cucu Ayah Ali menamatkan pengajian?**

HTA : Di Kuala Lumpur.

MF : **Adakah mereka masih belajar atau sudah bekerja?**

HTA : Ada seorang kerja di Universiti di Kelantan (mengiyakan).

MF : **Adakah mereka sudah berkahwin?**

HTA : (Khairanan) Cicit, *ciak* [anak dari cicit] dah dapat. (mengiyakan) ada cucu, cicit, *ciak* [anak dari cicit] (mengiyakan).

MF : **Adakah mereka selalu berkunjung dan berkumpul ke rumah Ayah Ali bersama keluarga?**

HTA : Mari. Kalau bawa sampai tak muat. (Mengiyakan) hari raya penuh rumah ni. Semua mari *belako* [semua], ada *belako* [semua], kecil besar (mengiyakan).

MF : **Bagaimanakah suasana di rumah apabila anak dan cucu Ayah Ali berkunjung ke rumah?**

HTA : *Suko* [seronok] saya, (mengiyakan) tak kenal nama tak tahu siapa, bawa cucu cicit saya tak kenal tak tahu. Bachok ada anak seorang dia jadi cikgu mengajar di Jelawat (mengiyakan). Dia bekerja pertanian, bongsu kerja pertanian. Dulu jaga lapangan terbang.

TAMAT BAHAGIAN 1

BAHAGIAN 2 : ASAL USUL AWANG LUTUNG

MF : Boleh Encik ceritakan siapa Awang Lutung?

HTA : Awang Lutung ni *kero* [kera] la.

MF : Dari mana datangnya nama Awang Lutung ini?

HTA : Berasal lutung dari Mok Sekin la. Mok Miskin ni dio jadi *koli* [orang bawahan] Raja *gi* [pergi] cari kayu api *dale hutey* [dalam hutan]. *Kejo nga* [Kerja dengan] rajo, rajo zame dulu [zaman dahulu] tidok *supo* [seperti] rajo *loni* [sekarang]. Tuk rajo dengan *agong-agong* [pembesar-pembesar] *pah loni* [sampai sekarang].

MF : Siapakah yang memberi nama Awang Lutung ini?

HTA : Mok dio (bunyi kunci motor yang dimainkan oleh pencerita)

MF : Bagaimanakah ibu Awang Lutung memberikan nama berikut kepada Awang Lutung?

HTA : Doh dio *beranak* [beranak] jadi Lutung, *Rupo* [paras rupa] itu *supo* [seperti] Lutung. Sebab dia *beranak* [beranak] jadi Lutung itu sebab dio minum air tempat Lutung *duk* [sedang] main. Lutung *duk* [sedang] main *dale kole* [dalam kolam]. Minum air situ.

MF : Apakah pekerjaan Awang Lutung sebelum dan selepas berkahwin?

HTA : Lutung ni *kijo gapo* [kerja apa]? Lutung? Lutung *dok wak gapo* [tidak berbuat apa], *duk* [sedang] main *atah* [atas] bukit *dale hutey* [dalam hutan].

MF : Asal-usul Awang Lutung bermula dari negeri/negara mana?

HTA : Eh, *tokleh royak* [tidak boleh memberitahu] tu negeri. Oh, asal *tok* [tidak] tahu *gano gak* [bagaimana juga] cerito *gitu gak* [begitu juga] dari negeri mano. Ho.. Cerito *doh* [sudah]. *Tokleh nok royak* [Tidak boleh hendak di bagitahu] dari negeri mano-mano. Negeri *doklat* [berdaulat] tu lah. *Doh lamo* [Sudah lama] (bunyi kunci motor yang dimainkan oleh pencerita)

- MF** : **Bagaimanakah Awang Lutung boleh terkenal di Negeri Kelantan?**
- HTA : Cerito dio orang *wak mari* [bawa kemari], orang tarik cerito *zame* [zaman] dulu, *wak* [buat] main cerito *royak* [bagitahu] cerito. (pencerita menyanyikan sedikit lagu)
 “ Awe gak Lutung,
 Tidok gak donde”
 Ha.. dia main tarik *gitu* [begitu]. Ho.. *Maine takdok zame dulu* [mainan tiada zaman dahulu], *loni* [sekarang] orang tok tengok doh *maine gotu* [mainan seperti itu], orang tengok TV.
- MF** : **Selain Awang Lutung, siapakah yang paling memainkan peranan penting dalam kisah Awang Lutung ini?**
- HTA : Watok Mok Miskin, anak rajo tu *hok* [yang] dio nok *nyo* [nya]. Anak Rajo tigo orang namo puteri sulung, puteri tengah, puteri bongso.
- MF** : **Siapakah yang menyambut kelahiran Awang Lutung selain daripada ibunya?**
- HTA : Mok dio la. Mok dio tu apobilo Rajo tu *hambak* [halau] tadi. Rajo *hambak* [halau], jadi dio duk *dale* [dalam] bukit lah, dio duk beranak *dale* [dalam] bukit lah Mok Sekin ni. Tiang duo putung atap 2 *karo* [perkara] dio *oyak* [bagitahu]. *Lagu mano* [Bagaimana] cerito *tok* [tidsk] tahu lah lepas tu *gak* [juga], bunyi *gitu* (seperti itu) *gak hok* [juga yang] dio *oyak* [bagitahu]. tuh. (Bunyi ketukkan meja yang diketukkan oleh pencerita)
- MF** : **Kenapa Bidan lari setelah melihat kelahiran Awang Lutung?**
- HTA : Bidan, *takdok* [tiada] bidan. Dio terang gitu.
- MF** : **Apakah nama puteri-puteri dalam kisah Awang Lutung ini?**
- HTA : Puteri Sulung, Puteri Tengah dengan Puteri Bongso.
- MF** : **Kenapa ibu Awang Lutung dihalau daripada istana?**
- HTA : Perut besar. Sebab perut besar lah keno halau tadi. Sebab duk mengandung *ko* [ke] Awang Lutung.

MF : Kenapa ibu Awang Lutung tidak menolak permintaan anaknya untuk menikahi puteri-puteri raja tersebut?

HTA : *Tolak* [Tolak]. *Doh* [Sudah] anak kesayangan suruh *gi* [pegi]. Dio *gi* [pegi].

MF : Bagaimana Awang Lutung mengetahui tentang puteri-puteri raja itu?

HTA : Dio tahu lah sebab mok dio pernah jadi *hambo* [orang suruhan] dio mulo. Dio *gi* [pegi] tengok. (Pencerita ketawa)

MF : Bagaimanakah ibu Awang Lutung boleh menjadi cantik kembali?

HTA : Mok Sekin *tok comey* [tidak comel].

MF : Bagaimanakah Mak Miskin boleh bekerja di dalam istana?

HTA : Dio pegi *mitok kijo* [minta kerja]. Orang miskin *zame dulu* [zaman dahulu lebih miskin dengan orang *zame lani* [zaman sekarang].

MF : Bolehkah HTA ceritakan bagaimana Mak Miskin pergi meminang puteri-puteri raja itu?

HTA : Cerito dio, Awang Lutung suruh *gi mitok* [pergi minta] dengan Puteri Sulung *mulo-mulo* [mula-mula]. Cerito dio *oyak* [bagitahu] *nyo* [nya] keno *gi hambak* [pegi halau] *cuwoh* [buang] atas *nyior* [kelapa], *cuwoh* [buang] atas budu, atas *palo* [kepala] Mok Sekin. Mok Sekin keno dengan anjing. Mok Sekin hok keno dengan anak rajo. Rajo *tok* [tidak] tahu *gapo* [apa] lagi. *Kelik* [Balik] rumoh *gak* [juga] Awang Lutung pon nanti mok dio *kelik* [balik] (pencerita menyanyikan kan lagu). khabar baik ko khabar buruk? Dio ingat *ko* [kan] *buleh doh* [sudah boleh]. Dio tengok *palo* [kepala] mok dio abih keno kecoh [gigit] di anjing, ado *nyior* [kelapa] atas *palo* [kepala]. Dio pon *ludoh-ludoh* [ludah-ludah] tempat hok keno kecoh [gigit] di anjing *pah* [selepas] basuh-basuh tu, *siya* [sembuh] lalu. Sembuh tu, esok *gi mitok* [pergi minta] pulok, *hok* [yang] tengoh pulok. *Hok* [Yang] nombor duo. *Gi mitok* [Pergi minta] nombor duo keno *maroh* [marah] pulok. *Hambak po sakni* [Halau seperti tadi juga] jugok, *keno po sakni* [kena seperti tadi] jugok (kedengaran suara isteri pencerita mencelah sebentar) *Pah* [Selepas] esok *gi mitok pulok hok* [pegi minta pula yang] bongsu. Dio ado tigo beradik, *gi mitok hok* [pegi minta yang] bongsu. *Mitok hok* [Minta yang] bongsu tu, dio *nok* [hendak]. (Pencerita menyanyikan kan

lagu).

MF : Bagaimana Awang Lutung ini dijadikan satu seni persembahan Wayang Kulit?

HTA : Tidok *Waye* [Wayang] Kulit, dio tarik *gi oyak* [pergi bagitahu]. *Mugo takdok maine zame dulu* [Kerana tiada mainan zaman dahulu] dalam kampung. *Takdok maine zame dulu* [Tiada mainan zaman dahulu] *takdok gapo* [tiada apa] satu, Tarik Selapik, Tarik Awang lutung, Tarik Rajo Dera banyak permainan. *Takdok maine zame dulu* [Tiada mainan zaman dahulu]. (kedengaran suara isteri pencerita mencelah sebentar) TV *takdok* [tiada], radio *takdok* [tiada], api elektrik *takdok* [tiada], pasang *jano* [penjana], pasang *pelito* [pelita]. Takkan *nok guno* [hendak guna] semuo *pelito*? *Buh* [Letak] minyak gas kito pun.

MF : Dengan siapakah Mak Miskin iaitu ibu si Awang Lutung akan berkahwin?

HTA : Mok *takdok nikoh* [tidak berkahwin].

MF : Perkara apakah yang diminta oleh Raja itu untuk Awang Lutung menikahi puterinya?

HTA : Dio *mitok belako* [minta semua]. Dio *mitok* [minta] 40 ekor lembu *wak* [buat] sembelih nok *bekwoh* [kenduri], Awang Lutung sanggup. *Nok gapo* [Hendak apa] pon Awang Lutung sanggup terimo *bingkah-bingkah* [cepat-cepat]. Suruh *nok gapo* [hendak apa] pon Awang Lutung sanggup. *Kuba* [Kerbau], lembu, kambing pon dio sanggup semuo, *buah-buohan* [buah-buahan]. Mari *dale hutey* [dalam hutan] semuo buah [buah]. (bunyi suara isteri pencerita) Dio turut *belako gapo rajo nok* [semua apa yang raja hendak]

MF : Kenapa Awang Lutung ingin berjumpa dengan Nenek Kera Putih?

HTA : Kera Putih tu cerito lain pulok. Kera Putih tu, anak Rajo Serama. Kera Putih hulubalang Masnun kito panggil *hok* [yang] tu Kera Putih.

MF : Kenapa Puteri Bongsu memarahi ayahnya?

HTA : *Takdok doh dio lupu doh* [Tiada dia sudah lupa]. (bunyi suara isteri pencerita)

- MF** : Kenapa Puteri Bongsu menerima Awang Lutung sebagai suaminya?
HTA : Dio cerdas, Puteri Bongsu tu cerdas.
- MF** : Kenapa Puteri Sulung dan Puteri Tengah cemburu terhadap Puteri Bongsu?
HTA : Dio dengki, dio *toksey* [tidak mahu]. Dio *kato* [kata] mu ni kero, dio *toksey* [tidak mahu]. Apabila *nikoh* [kahwin] dengan dio *sakni* [tadi], dio ajar *ko* [ke] Puteri Bongsu *sakni* [tadi] gantung pisau. Suruh gantung pisau ko *muko* [muka] pintu. Apabila kera *nok* [hendak] *tubik* [keluar], suruh hayun, suruh keno *ko* [ke] Awang Lutung suruh keno *muko* [muka].
- MF** : Kenapa Awang Lutung tidak mahu memakan 'abu panas' yang disediakan oleh isterinya?
HTA : *Tok makey* [Tidak makan] kerana dio *bijok* [bijak]. Awang kera itu *tau* [tahu] *doh* [sudah]. Dio orang cerdas. Awang Lutung ini orang cerdas sebab dio manusia. Dio sarung *jah* [sahaja] Lutung tapi tubuh badan dio manusia.
- MF** : Mengapa isteri Awang Lutung membakar sarung Lutung suaminya?
HTA : Dio *tidok* [tidak] bakar, dio lipat-lipat *tok* [letak] *bawoh* [bawah] bantal. Dio *tok* [tidak] bakar.
- MF** : Mengapa Raja mahu membunuh Awang Lutung?
HTA : *Takdok* [Tiada]. *Nok bunoh* [Hendak bunuh] *wak gapo* [buat apa] *doh* [sudah] jadi orang *bertuoh doh* [kesayangan sudah].
- MF** : Bagaimanakah Awang Lutung boleh berubah menjadi seorang yang kacak dan segak?
HTA : Dio *hok comey* [yang kacak] *doh* [sudah]. *Takdok* [Tiada], *doh* [sudah] buang sarung Lutung tu *comey* [kacak] macam orang la. Dio buang sendiri jadi orang la. Dio *nok* [hendak] tengok diri sebenar sebab dio manusia. Tengok *belako* [semua] la, Kakok Sulung, Kakok Tengah *nok* [hendak] *belako ko* [semua ke] dio sebab dio *comey* [kacak; . (bunyi suara isteri pencerita)
- MF** : Kenapa Awang Lutung melarikan diri daripada isterinya?

HTA : *Takdok* [Tiada], *tok* [tidak] lari *doh* [sudah]. *Bahagio* [bahagia], jadi rajo *doh* [sudah] la, *takdok* [tiada] *doh* [sudah] sarung dio tu. *Wak* [Buat] rumoh batu *ko* [untuk] mok dio *duduk* [tinggal]. Rumoh batu ado duo tebing jah dulu. .(bunyi suara isteri pencerita)

MF : **Apakah unsur-unsur yang ada dalam kisah Awang Lutung ini?**

HTA : Kasih saye [sayang] ko [ke] Awang Lutung sebab dio orang cerdik. Dio jo [sahaja] jadi rajo.

MF : **Apakah tujuan sebenar penyamaran Awang Lutung ini?**

HTA : Tidok, Mok dio minum air tempat Kera Lutung *duk* [sedang] main. Dio terjadi sendiri, mok dio tu orang. Beranak mulo-mulo *tubik* [keluar] jadi Lutung sebenar dio ado sarung.

MF : **Apakah tujuan kisah Awang Lutung ini diceritakan?**

HTA : Cerito orang *nok* [hendak] dengar *jah zame dulu* [sahaja zaman dahulu], *takdok* [tiada] permainan orang nok dengar sebagai penghibur la. *Loni* [Sekarang] ado *belako* [semua] cerito P.Ramlee, cerito Pak Pandir *zame dulu* [zaman dahulu].

MF : **Selain daripada kisah Awang Lutung ini, apakah cerita dongeng yang lain wujud dalam kisah Awang Lutung ini?**

HTA : Pak Pandir sakni [tadi], Itu sakni [tadi] kera tadi anak Rajo Serama jadi hulubalang. Kera Putih ayoh dio rajo namo Serama, adik dio tu namo Laksmana, bini [isteri] dio namo Seri Dewi, orang istano belako. Orang nok [hendak] ko Seri Dewi tu botol mas juano nok [hendak] ko Seri Dewi tadi.

MF : **Adakah kisah Awang Lutung ini diketahui oleh ramai rakyat Kelantan?**

HTA : Kalu orang *zame dulu* [zaman dahulu] ado la ramai. *Loni* [Sekarang Tok Ku sorang *jah* [sahaja] ado, mati *abih* [habis] *doh* [sudah] *nok wak gano* [hendak buat apa]. Anak-anok dengan cucu *tok tau* [tidak tahu] cerito pasal Awang Lutung. *Dok* [Tidak] cerito pon pasal dongeng. Ado orang mari nok cerito *go* [benda] lain, cerito pasal Raja Loyar. Orang universiti mari *nok* [hendak] cerito Raja Loyar, cerito Raja Sakti, cerito Raja Udang, cerito Raja Umar.

- MF** : Adakah kisah Awang Lutung ini mitos atau dongeng?
- HTA** : Dongeng, *suko-suko* [suka-suka] cerito untuk orang *nok* [hendak] dengar. (Pencerita menyanyikan lagu) lagu dio tu orang *nok* [hendak] dengar, *hok* [yang] tu orang pandai *oyak* [bagitahu] orang *nok* [hendak] dengar.
- MF** : Apakah perbezaan Lutung dan Mawas?
- HTA** : Ado bezo, mawas tu tulang dio orang ambik *buh dale* [letak dalam] pedang, *Takdok* [Tiada] nyo *payoh* [susah] nok [hendak] cerito, dio buat *buh dale* [letak dalam] besi *tetok* [tetak] orang mati selalu. Mawas, orang zaman dulu-dulu benar tu.
- MF** : Antara Mawas dan Lutung, siapakah yang lebih garang?
- HTA** : (bunyi pencerita batuk) Mawas yang paling *bekeng* [garang]. Lutung atas pokok, Mawas duk *bowoh* [bawah]. Lutung *buas* [liar] lagi.
- MF** : Adakah kisah Awang Lutung pernah diaptasikan dalam drama atau filem?
- HTA** : Dalam TV *lagu mano* [bagaimana], dalam TV mari *guano* [bagaimana]. TV tu *nok* [hendak] cari *guano* [bagaimana].
- MF** : Apakah nilai dan pengajaran yang boleh di contohi dalam kisah Awang Lutung ini?
- HTA** : *Takdok* [Tiada] *gapo* [apa] satu. *Takdok* [Tiada] kasih *saye* [sayang] apo.

BAHAGIAN 3 : HARAPAN PENCERITA

NFN : **Sudah berapa tahun Ayah Ali kongsi penceritaan kisah Awang Lutung**

HTA : *Citonya* [ceritanya] sejak kecik-kecik lagi. Sejak budak–budak. Tiada dah kita besar ini (semasa zaman ini). (sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami). *Maso* [masa] kecik–kecik *dok zame pakai* [zaman tengah memakai] kain selai lagi. (Mengiyakan). (sambil ketawa). *Zaman dulu* [zaman dahulu] besar ini *dok* [tengah] pakai kain sehelai lagi.(dahulu semasa seusia Mohamad Fitri masih pakai kain sehelai). (Sambil Haji Tengku Ali ketawa).

NFN : **Siapakah yang mendorong Ayah Ali menceburi bidang penceritaan?**

HTA : (Khairanan). *Takdok* [tiada]. *Dok* dengar *oghe royak la* [tengah dengar orang cakap cerita itu]. Dia *dok* tarik *gak letoq, dah letoq pah* Tok Batin [Dia tengah tarik dan letak, sudah letak bagi Tok Batin] (sambil menceritakan rentak sambil melakonkan permainan Wayang Kulit cerita Awang Lutung dimainkan). (Sambil Mohamad Fitri mencelah)(mengiyakan). *Pergi la* (pergi menonton Wayang Kulit untuk mengetahui cerita Awang Lutung). *Meney takdok lagi* [mainan tiada lagi](tiada permainan atau hiburan selain daripada permainan Wayang Kulit pada zaman dahulu). *Meney gapo* [mainan apa]. *Takdok meney zame dulu* [tiada mainan zaman dahulu]. (kedengaran suara isteri Haji Tengku Ali).

NFN : **Selain Ayah Ali, siapakah lagi yang tahu akan cerita Awang Lutung?**

HTA : *Takdok* [tiada]. Anak – anak tidak tahu. *Saing –saing tak dok* [kawan-kawan tiada].(kawan – kawan telah meninggal dunia). Biar Tok Batin pun *takdok* [tiada] (Tok Batin juga telah meninggal dunia). Tahu la *zame dulu* [zaman dahulu] (ibu bapa Haji Tengku Ali mengetahui cerita Awang lutung yang dipermainkan di Wayang Kulit). *Oghe zame dulu* [orang zaman dahulu] (orang di zaman dahulu mengetahui cerita Awang Lutung). (Mengiyakan kenyataan Mohamad Fitri bahawa mereka merupakan orang zaman dahulu yang mereka permainan itu) (sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami).

NFN : Waktu bilakah kisah Awang Lutung diceritakan?

HTA : (Mengiyakan). *Male la* [malam]. *Meme la* [memang](mengiyakan). Pagi tiada, buat *kijo* [kerja]. Tak ada, orang cerita pasal agama kalau tidak, pasal *gapo*[apa] pasal kaunseling pasal orang *kelih* [tengok] pakai minyak gas guna main tarik gitu (cara orang di zaman dahulu memainkan permainan Wayang kulit). *Dok dengar gitu* [mendengar begitu sahaja]. *Gapo lagi?* [apa lagi?]
(Sambil isteri Haji Tengku Ali serta Mohamad Fitri mencelah perbualan kami)

NFN : Selain bidang perubatan, adakah Ayah Ali bergiat aktif dalam bidang penceritaan?

HTA : Tidak, *dok* [tiada] (menafikan). Dengar pun. Boleh *royak* [cakap]. Dengar, kita *royak* [cakap]. Benda kita *royak* [cakap] juga, (sambil Mohamad Fitri mencelah) (mengiyakan) kita kongsi boleh *royak*[cakap]. Kita tak [tidak] main. (tidak memainkan permainan Wayang Kulit cerita Awang Lutung). Kita dengar jah [sahaja]. (sambil Mohamad Fitri mencelah). Orang - orang dulu tu memang banyak cari. (sambil Mohamad Fitri mencelah) (mengiyakan). Orang – orang lama. (sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami) (mengiyakan).

NFN : Apakah pendapat Ayah Ali terhadap cerita Awang Lutung?

HTA : *Cito gano* [cerita bagaimana](mengiyakan). *Suko lah* [suka]. (sambil Mohamad Fitri mencelah)(mengiyakan). Dia tahu *royak – royak* [cakap] orang tipu. Tajuk *cito* [cerita] dengar dah. (sambil Mohamad Fitri mencelah). *Suko lah* [suka lah] (menyukai cerita Awang Lutung)(mengiyakan). (pencerita menyanyikan lagu cerita Awang Lutung yang dimainkan sambil menggerakkan tangan), (mengiyakan). (sambil Mohamad Fitri mencelah) ramai *suko la* [suka lah]. (mengiyakan). (sambil Mohamad Fitri mencelah)(mengiyakan). Ada la. *Suko selok* [ketawa besar] seronok. (Mengiyakan). *Diorang* [mereka] *kelih – kelih*

[bergerak – gerak], gelak – gelak. (sambil Mohamad Fitri mencelah) Rekat - rekat (sambil Mohamad Fitri menceah)(mengiyakan).(Haji Tengku Ali sambil menggerakkan badan ke kiri dan ke kanan). Suka *hok* [yang] itu. *Meme takdok zame dulu* [memang tiada zaman dahulu].

NFN : Adakah wujud unsur sensitif dalam kisah Awang Lutung?

HTA : (Mengiyakan). (Kehairanan). Benda *gapo?* [apa]. (Percakapan antara temubual)(sambil Mohamad Fitri mencelah)(mengiyakan). (Benda buruk (mengiyakan) (nurul afiqah mengomel) (sambil Mohamad Fitri mencelah). *Takdok* [tiada]. [kehairanan]. Benda- benda buruk?. Macam *cito* [cerita] *Pok Dir* Tok [tidak] ingat, sebabnya Negeri kelantan banyak *cito zame dulu* [cerita zaman dahulu] Pak Pandir (sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami).Pok Dir buat bubur selepas itu *dok* [tengah] makan bubur. Nak makan bubur sumbat dekat dubur punya nak bagi *suko* [lucu]. Sumbat dubur duduk atas pintu sebab nak bagi lucu. (Sambil Mohamad Fitri mencelah). Apa? Memang tak boleh *royak* [beritahu] sebab tak ingatlah negeri Kelantan banyak cerita zaman dahulu...

NFN : Sudah berapa lamakah Ayah Ali menjadi pencerita Awang Lutung di Kampung Mentuan?

HTA : Banyak. (sambil Mohamad Fitri dan Nurul Farahin Nadia mencelah).Lama dah. Banyak (sambil Mohamad Fitri mencelah perbualan) (mengiyakan).Lama dah (mengiyakan). (Ssambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami). Apa nama ni anak mukhriz haji Subri dok cari main belajsr lagi *mintok cito* [minta cerita] Raja Loyar. (mengiyakan) main teri. Bertahun-tahun. Lebih-lebih (merujuk kepada lebih 10 tahun) (sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami). *Dok* [sedang] bincang *gapo* [Apa]. Pasal sejarah *cito* [cerita]. (Sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami). Kampung Mentuan tu tak tahu. Mentuan. *mano* [mana]?. Tak tahu. (Kehairanan). Zaman dulu tak ada cerita (sambil Mohammad Fitri mncelah) (mengiyakan). Cerita zame dulu

tak ada cito [cerita zaman dahulu tiada cerita]. Panggil – panggil macam tu sajarah lepas tu orang main (mengajak penduduk kampung pergi menonton Wayang Kulit). Panggil main dia pergi. (sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami).

NFN : **Adakah terdapat pecahan – pecahan pertambahan pencerita yang berbeza di dalam cerita ini dan berapakah pecahan pertambahan kisahnya?**

HTA : (Mengiyakan) adalah (mengiyakan). tokok tambah. Kalau pandai kecek dio tambah sikit. Kalau pandai kecek lagi tambah sikit. (sambil Mohamad Fitri mencelah). Make panjang. makin panjang. (mengiyakan) suka .Itu la. Cerita dongeng sedap. (Sambil Mohamad Fitri mencelah). Hari itu orang perlis mana. orang Perak mana ni? (sambil menunjukkan tangan kearah Nurul Afiqah) pandai ke cakap Kelantan?. (Sambil Nurul Farahin Nadia dan Mohammad Fitri menjawab kepada persoalan Ayah Ali). Sambil Mohamad Fitri mencelah). (mengiyakan). Sebab nak bagi panjang nak bagi sedapkan lagi cerita. Cerita dongeng. Jenaka

NFN ; **Adakah penduduk kampung Mentuan tahu akan cerita ini?**

HTA ; *Takdok* [tidak ada] (mengiyakan) (sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami). (Mengiyakan). Ini baru ada la ini. Orang lain tanya pasal benda lain (sambil isteri Haji Tengku Ali mencelah perbualan kami). Ini *kecek* [bercakap] pasal Awang Lutung. Macam - apa nama ni tanya --- Kampung Tokku ini ada, sor [satu]. Kampung Tokku Raja Jembal *tanya jugok* [juga], Raja Sakti pun *tanyo jugok* [tanya juga]. Budak Universiti belako [belaka]. Orang lain nak tanya *buat gapo* [apa] (mengiyakan). *Buat gapo* [apa] (sambil Haji Tengku Ali menggerakkan kunci motor) Budak Machang ada ke lain dari Melayu, Cina ke? (mengiyakan). (Sambil Mohamad Fitri mencelah). Cucu belajar situ *sore* [seorang].

- NFN** : Apakah kenangan manis sepanjang encik menceburi bidang ini?
- MF** : Macam kalau orang mari cari cerita lepas itu dia dapat tahu lah cerita tu sebab kebanyakan nak cari cerita susah nak jumpa. (Kehairanan) tak ada (mengiyakan) nak royak gano tu. (sambil Mohamad Fitri mencelah) (mengiyakan). Orang suka dongeng sukalah orang minat. *Gapo* [apa] (mengiyakan) (sambil isteri Haji Tengku Ali berdehem). (Sambil Mohamad Fitri mencelah)(mengiyakan).
- NFN** : Apakah rancangan-rancangan Ayah Ali untuk mengekalkan kisah ini daripada pupus ditelan dek zaman?
- HTA** : Rakyat Kelantan (mengiyakan). Rakyat Kelantan. Apa tu? (sambil Mohamad Fitri mencelah) (Mengiyakan) tahu royak [beritahu] apa kita tahu. *Hok* [yang] kita tak tahu royak [beritahu], tidak boleh (mengiyakan) soalan apa ini (sambil Mohamad Fitri mencelah)(mengiyakan).
- NFN** : Apakah pesanan Ayah Ali kepada generasi muda?
- HTA** : (Mengiyakan). Pesan la. Cerita *gapo* [apa]. Cerita orang susah la *zame dulu* [zaman dahulu]. *Zame loni* [sekarang] . Zaman mak miskin jadi kuli *oghe* [orang]. Minum air terik -terik (membuat gaya minum air) *dok* [sedang] perhambat atas atap tiang dua *puntung* [batang] atas ni. Dia *tok cayo* [tidak percaya]. Budak - budak *loni* [sekarang] tak percaya (mengiyakan sambil mengangguk kepala)(budak-budak zaman dahulu kena tahu mengenai cerita ini).Dia tak tahu zaman dulu sebelah mana zaman dulu sekolah sebelum merdeka duduk senget begitu sekolah.sini sekolah kedai lalat (menunjukkan lokasi kedai lalat). Ayah Ali pakat 10 orang *tambat* [ikat] guna tali bagi tumbang (Mohamad Fitri mencelah) tidak mahu *buwi* [bagi] tumbang tindih budak sekolah. Kalau runtuh, buat, sebelum merdeka.sekolah sini sekolah Kedai Lalat. Sini dulu tepi begitu sekolahnya.

NFN : Adakah anak-anak atau cucu –cicit Ayah Ali ada yang menunjukkan minat menjadi pencerita suatu hari kelak?

HTA : Tak. *Tak dok* [tiada]. Semua cerdik –cerdik *belako* [semua].

NFN : Adakah Ayah Ali mahu mewariskan penceritaan kisah Awang Lutung kepada orang lain.

HTA : *Tok seyh* [tidak mahu]. Dio *tok seyh* [tidak mahu] dengar.

NFN : Adakah Ayah Ali mahu mewariskan penceritaan kisah Awang Lutung kepada anak – anak dan cucu cicit.

HTA : Tak ada. Buat *gapo* [apa]. (sambil Mohamad Fitri mencelah) . *Royak* [beritahu] mengaji (belajar) tinggi-tinggi belako ada cucu seorang. *Dok sajo* [bersahaja] (sambil Mohamad Fitri mencelah). (Mengiyakan) dia lagi cerdik cerdik dia daripada kita tu ada *belako* [semua] la. (sambil Mohamad Fitri mencelah) (mengiyakan) (sambil Mohamad Fitri mencelah) (mengiyakan). Pintas lembu, main kejar seladang (mengiyakan) Cerita ni dia tarik suruh ramai orang la.

MF : Kita temuramah telefon kita mari banyak kali kalau ada terkasar bahasa ke mari ketika sibuk ke kita ni pangkat anak cucu la sebab nak tahu cerita

HTA : (Mengiyakan).

MF : Mari sini layan *molek* [baik] hiding air dan makanan lagi.

HTA : (Mengiyakan) nak tahu pasal ini saja la?

MF : Cerito ni dengan pencerita kita. Kisah tu saja. Terima kasih lah banyak kepada isteri dan anak tadi nak tahu pasal kisah tu. Tahu tapi tak tahu

juga sikit tahu banyak sangat. Terima kasih banyak lah.

HTA : (Mengiyakan).

MF : Itu sajarah. Nanti insyaallah ada masa kita mari lagi.

TAMAT BAHAGIAN 3

RUJUKAN

Mohd Taib Osman & Abu Hassan Sham (1983), Warisan Prosa Klasik.

Sejarah Lisan. (2017). Julai 03, 2017, dari <http://www.ukm.my/sejarah/sejarahlisan/sejarahlisan.html>

Wan Mohd Rahimi Rahim (2017). Sumber dan sejarah lisan dalam penyelidikan sejarah. pada Julai 05, 2017, dari <http://dwnsiswa.dbp.my/wordpress/?p=667>

INDEKS

K

Kampung Mentuan 3, 5, 29, 30

Kera Putih 23, 25

Kota Jembal 4

M

Mawas 8, 26

O

Oral History 4, 10

P

Pak Pandir 18, 25

P.Ramlee 25

R

Raja Loyar 8, 26, 29

Raja Sakti 26, 30

Raja Serama 8

S

Seri Dewi 8

T

Tarik Selapik 23

U

Universiti 3, 8, 17, 18, 19, 26,
30

MASA	SUBJEK	NAMA/TEMPAT/RUJUKAN
------	--------	---------------------

LAMPIRAN

LOG TEMUBUAL

Mohamad Fitri, Nurul Afiqah dan juga Nurul Farahin Nadia telah menemu bual Haji Tengku Ali yang dilahirkan pada tahun 1916, di Kota Bharu, Kelantan. Temubual dijalankan di rumah beliau di Kampung Tok Ku, Kota Bharu, Kelantan, mengenai pengalaman beliau sebagai seorang penduduk kampung yang mengetahui banyak sejarah tentang Kelantan.

BAHAGIAN 1: LATAR BELAKANG TOKOH		
0.08	UiTM Machang	Universiti Teknologi Mara Machang cawangan Kelantan
0.31	IMR 604 Oral History sejarah lisan	UiTM Machang cawangan Kelantan
2.12	Nama penuh pencerita	Tengku Ali Bin Hassan.
02.48	Tempat pendidikan pencerita dan isterinya	Sekolah Kedai Lalat
05.04	Tempat bekerja	Pasir Mas, Kota Bharu Kelantan.
07.54	Nama penuh ayah dan ibu pencerita	- Tengku Hassan Bin Tengku Mat. - Raja Esah Binti Raja Merah.
08.53	Nama adik-beradik pencerita	- Tengku Ismail - Tengku Mamat - Tengku Muda - Tengku Tijah - Tengku Ibrahim.
10.23	Nama penuh isteri pencerita	Hajah Wan Bidah Binti Nik Hassan.
11.10	Nama adik-beradik isteri pencerita	- Wan Zainab Binti Nik Hassan - Wan Mah Binti Nik Hassan - Wan Bidah Binti Nik Hassan - Wan Jah Binti Nik Hassan

16.55	Nama cucu yang di ingat oleh pencerita	<ul style="list-style-type: none"> - Ku Azwan - Ku Aziz - Ku Shahidan - Ku Haza - Ku Amir
BAHAGIAN 2: ASAL USUL AWANG LUTUNG		
20.00	Maksud nama lutung	Lutung dimaksud kan haiwan yang dikenali sebagai 'kera'
22.26	Watak-watak yang wujud di dalam cerita Awang Lutung	<ul style="list-style-type: none"> - Awang Lutung - Mak Miskin - Raja - Puteri Sulung - Puteri Tengah - Puteri Bongsu
22.26	Nama-nama puteri raja	<ul style="list-style-type: none"> - Puteri Sulung - Puteri Tengah - Puteri Bongsu
29.30	Kera Putih	Anak Raja Serama
BAHAGIAN 3: PERJUANGAN DAN PENCAPAIAN		
41.00	Waktu cerita Awang Lutung dimainkan	Pada waktu malam
45.22	Cerita-cerita dongeng dan rakyat Kelantan yang pernah diceritakan	<ul style="list-style-type: none"> - Raja Loyar - Raja Sakti - Kota Jembal

DIARI KAJIAN

Tarikh dan Masa	Perkara
------------------------	----------------

<p>7/3/2017 (8.00 – 10.00 pagi)</p>	<p>Hari ini kumpulan kami diberikan tugas untuk mencari dan memilih yang berkaitan dengan cerita rakyat Kelantan. Kumpulan kami mempunyai 3 orang disebabkan itu, kami diwajibkan oleh pensyarah untuk membuat rekod suara selama 3 jam. Pada minggu pertama ini juga kami diberikan penerangan tentang kriteria-kriteria yang diperlukan untuk membuat transkrip dan juga cara-cara untuk mendapatkan informasi dengan betul.</p>
<p>7/3/2017 (8.00 – 10.00 pagi)</p>	<p>Pada hari ini, pensyarah kami telah mengajar tentang definisi dan juga jenis-jenis "Oral History". Selepas itu, kami ditunjukkan contoh-contoh hasil transkrip yang dihasilkan oleh "senior" pada semester-semester lepas. Dari contoh dan rujukan yang telah diberikan oleh pensyarah, kami dapat mengetahui serba-sedikit tentang cara-cara membuat dan menghasilkan transkrip. Sambil melihat contoh-contoh transkrip itu, kami berbincang untuk memilih tajuk yang sesuai untuk transkrip kami iaitu di antara Raja Udang dan Awang Lutong dan mencari maklumat di laman sesawang. Setelah mencari maklumat daripada laman sesawang kami terus menghubungi Fitri untuk pergi melawati tempat pencerita tersebut dimana ia dinyatakan.</p>
<p>17/3/ 2017 (9.00 – 10.00 pagi)</p>	<p>Kami berbincang untuk mencari pencerita dengan mengikut kriteria yang dinyatakan oleh pensyarah kami. Salah seorang ahli kumpulan kami, iaitu Fitri telah pergi membuat kajian dengan melawat dan mengenalpasti untuk mengetahui tentang mitos si "Awang Lutong" dan juga sejarah "Raja Udang".. Selepas pergi ke Bachok, beliau telah mendapat nombor telefon tok penghulu di kampung Mentuan, Bachok Kelantan.</p>

<p>19/3/2017 (2.00 – 3.00 petang)</p>	<p>Setelah beberapa kali berbincang, kami telah membuat keputusan untuk memilih tajuk Awang Lutung di mana merupakan satu mitos pada suatu ketika dahulu. Oleh kerana, pencerita yang telah dilawati oleh salah seorang ahli kumpulan kami iaitu Fitri, mengetahui banyak tentang sejarah dan juga mitos di negeri Kelantan ini. Selepas keputusan telah dibuat, kami meneruskan tugas yang telah diberikan oleh pensyarah kami iaitu membuat pengenalan tentang tajuk yang telah dipilih untuk membuat transkrip.</p>
<p>25/3/2017 (2.30 – 6.30 petang)</p>	<p>Hari ini kami telah berjanji untuk berjumpa dengan pencerita pertama kami yang dikenali sebagai Pok Hen dimana rumahnya berada di besut, Kuala Terengganu. Kami bertolak daripada Machang pada pukul 2.30 petang dengan menaiki kereta yang disewa oleh Fitri. Setelah sampai di besut, kami mencari jalan untuk pegi ke rumah Pok Hen yang agak jauh di dalam perkampungan. Kami tiba di rumah Pok Hen pada pukul 4.00 petang dan kami memulakan "preliminary meeting" kami dengan memberitahu tujuan kajian kami dan berikutnya. Sepertinya kami telah berjumpa dengan pencerita yang kurang serba tahu tentang kisah dongen Awang Lutung ini. Oleh itu, kami membuat keputusan untuk mencari penulis buku kisah Awang Lutung itu.</p>

<p>26/3/2017 (2.45 – 6.00 petang)</p>	<p>Selepas berjumpa dengan pencerita yang pertama kami telah berbincang dan membuat keputusan untuk mencari penulis buku kisah Awang Lutung di kawasan yang nyatakan dalam buku yang ditulisnya itu. Kami bertolak pada pukul 2.45 petang daripada Machang ke Bachok. Setelah sampai di Kampung Mentuan, Bachok, kami menghubungi Tuk Penghulu di kawasan perkampungan itu. Beliau tidak dapat memberikan maklumat yang kami inginkan tentang kisah Awang Lutung itu. Oleh hal yang demikian, dia memberitahu kami untuk menghubungi bekas Tuk Penghulu yang agak tahu serba sedikit tentang kisah dongeng Awang Lutung ini. Setelah dapat menghubungi bekas Tuk Penghulu itu, kami berjumpa dengannya di kedai makan. Secara kebetulan, bekas tuk penghulu yang kami jumpa ini adalah anak saudara kepada penulis buku yang kami cari. Akhirnya, kami dapat berhubung dengan penulis buku kisah dongeng Awang Lutung ini setelah berjumpa dengan anak saudaranya itu. Malangnya, penulis buku kisah Awang Lutung ini beada di Kuala Lumpur dan kami juga mendapat maklumat bahawa beberapa pencerita yang pernah ditemuramah olehnya sudah meninggal. Kami berasa agak kesal setelah mendengar beritu. Oleh itu, kami membuat keputusan untuk mencari pencerita lain dengan meminta bantuan daripada kawan bekas tuk penghulu di Kampung Mentuan, Bachok itu. Pada pukul, 6.00 petang kami telah mendapat pencerita baru yang dikenali sebagai Tok Ayah Ali dengan bantuan kawan bekas tuk penghulu itu. Oleh iti, kami terus pergi ke rumah pencerita kami itu sebagai pengenalan.</p>
--	--

<p>14/4/2017 (3.00 – 5.00 petang)</p>	<p>Kami bertolak pada pukul 3.00 petang untuk berjumpa sebagai “preliminary meeting” dengan pencerita kami iaitu Tok Ayah Ali. Kami tiba dirumahnya, pada pukul 3.45 petang tetapi malangnya Tok Ayah Ali tiada dirumah. Tetapi isterinya, memberitahu kami bahawa Tok Ayah Ali akan balik sebentar sahaja lagi. Oleh hal yang demikian, kami menunggu sambil berbual-bual dengang isterinya yang dikenali sebagai Hajah Bedah. Setelah menunggu 30 minit, Tok Ayah Ali tiba dirumahnya dan kami terus menyampaikan hajat kami untuk menetapkan tarikh dan masa untuk menemu-ramah Tok Ayah Ali sebagai pencerita kami dalam transkrip yang akan kami hasilkan. Dalam pada masa yang sama, kami juga menerangkan jenis-jenis soalan yang akan disoalkan pada temuramah nanti.</p>
<p>24/4/2017 (3.00 – 6.00 petang)</p>	<p>Hari ini adalah tarikh yang ditetapkan oleh pencerita kami untuk menemuramah beliau. Seperti biasa kami bertolak selepas waktu solat zohor pada pukul 3.00 petang daripada Machang. Rumah pencerita kami terletak di Kota Jembal, Kota Bharu. Perjalanan kami ke rumah pencerita kami yang dikenali sebagai Tok Ayah Ali mengambil masa dalam lebih kurang 1 jam. Kami tiba di rumahnya pada pukul 4.00 petang, tapi isterinya memberitahu kami bahawa Tok Ayah Ali masih belum pulang dari surau. Oleh hal yang demikian, sementara menunggu kepulangan Tok Ayah Ali di rumahnya, kami membuat persiapan tempat dan peralatan yang akan digunakan untuk sesi temuramah nanti. Selepas 30 minit kemudian, Tok Ayah telah tiba di rumahnya dan kami bersiap sedia dalam 5 minit sebelum memulakan sesi temuramah kami bersama pencerita kami iaitu Tok Ayah Ali. Sesi temuramah kami dilakukan dalam masa sejam kerana kebanyakan soalan yang ditanya tidak dapat dijawab oleh pencerita kami.</p>

SENARAI SOALAN

SOALAN BAHAGIAN 1 : LATAR BELAKANG TOKOH

1. Apakah nama panggilan atau samaran Pakcik?
2. Bolehkah kami memanggil Pakcik dengan panggilan Ayah Ali?
3. Bolehkah kami tahu nama penuh Ayah Ali?
4. Berapakah umur Ayah Ali sekarang?
5. Adakah kesihatan Ayah Ali baik sekarang?
6. Apakah status Ayah Ali?
7. Dimanakah Ayah Ali dilahirkan?
8. Dimanakah Ayah Ali mendapat pendidikan awal?
9. Dimanakah Ayah Ali menamatkan pengajian?
10. Pada tahap manakah Ayah Ali berjaya menamatkan pengajian?
11. Apakah cita-cita Ayah Ali semasa kecil?
12. Apakah hobi Ayah Ali di masa lapang?
13. Apakah bidang pekerjaan Ayah Ali sekarang?
14. Apakah jawatan, peranan atau tugas Ayah Ali dalam bidang pekerjaan?
15. Sektor swasta atau kerajaan?
16. Dimanakah tempat Ayah Ali bekerja?
17. Berapa lama tempoh Ayah Ali berkhidmat?
18. Bagaimanakah Ayah Ali boleh menceburi dalam bidang tersebut?
19. Apakah sejarah bidang pekerjaan Ayah Ali dahulu?
20. Bolehkah Ayah Ali ceritakan pengalaman manis dan pahit ketika bekerja?
21. Pekerjaan yang manakah paling menjadi pilihan dan kesukaan Ayah Ali pada ketika itu?
22. Apakah cabaran sewaktu bekerja?
23. Bagaimanakah keadaan ekonomi pada ketika itu?
24. Berasal dari manakah keturunan keluarga Ayah Ali?
25. Apakah nama penuh ayah dan ibu Ayah Ali?
26. Adakah mereka masih hidup?
27. Berapakah bilangan adik-beradik Ayah Ali?
28. Apakah nama adik-beradik Ayah Ali?
29. Dimanakah mereka tinggal sekarang ini?

30. Adakah adik-beradik Ayah Ali berada dalam keadaan baik dan sihat sekarang?
31. Ayah Ali anak yang seberapa?
32. Apakah pengalaman paling manis yang Ayah Ali alami pada waktu kecil dahulu?
33. Apakah nama penuh isteri Ayah Ali?
34. Berapakah umur isteri Ayah Ali?
35. Apakah nama panggilan isteri Ayah Ali?
36. Dimanakah isteri Ayah Ali dilahirkan?
37. Adakah isteri Ayah Ali dalam keadaan yang baik dan sihat?
38. Pada tahun berapakah Ayah Ali dan isteri berkahwin?
39. Berapakah bilangan adik-beradik isteri Ayah Ali?
40. Apakah nama adik-beradik isteri Ayah Ali?
41. Adakah mereka masih hidup?
42. Adakah mereka berada dalam keadaan yang baik dan sihat?
43. Berapakah umur mereka sekarang?
44. Dimanakah isteri Ayah Ali mendapat pendidikan awal?
45. Dimanakah isteri Ayah Ali menamatkan pengajian?
46. Pada tahap manakah isteri Ayah Ali berjaya menamatkan pengajian?
47. Apakah pekerjaan isteri Ayah Ali?
48. Pada tahun berapakah isteri Ayah Ali mula bekerja?
49. Dimanakah tempat isteri Ayah Ali bekerja?
50. Apakah hobi isteri Ayah Ali di masa lapang?
51. Berapakah jumlah anak Ayah Ali?
52. Berapa orang lelaki dan berapa orang perempuan?
53. Berapakah umur mereka sekarang?
54. Bolehkah kami tahu nama anak-anak Ayah Ali?
55. Adakah mereka berada dalam keadaan baik dan sihat?
56. Dimanakah anak-anak Ayah Ali mendapat pendidikan awal?
57. Dimanakah anak-anak Ayah Ali menamatkan pengajian?
58. Pada tahap manakah anak-anak Ayah Ali berjaya menamatkan pengajian?
59. Dimanakah tempat mereka belajar?
60. Dimanakah mereka tinggal sekarang?
61. Bagaimanakah keadaan ekonomi Ayah Ali dan isteri sewaktu membesarkan anak-anak?
62. Bolehkah Ayah Ali ceritakan kenangan manis dalam membesarkan anak-anak?
63. Bolehkah Ayah Ali ceritakan sedikit butiran tentang pekerjaan anak-anak Ayah Ali?

64. Dimanakah tempat mereka bekerja?
65. Adakah mereka sudah berkahwin?
66. Berapakah jumlah orang cucu Ayah Ali?
67. Apakah nama cucu Ayah Ali?
68. Berapa umurnya sekarang?
69. Adakah mereka berada dalam keadaan baik dan sihat?
70. Berapa orang lelaki dan berapa orang pula perempuan?
71. Bolehkah kami tahu nama cucu Ayah Ali?
72. Dimanakah cucu Ayah Ali mendapat pendidikan awal?
73. Dimanakah cucu Ayah Ali menamatkan pengajian?
74. Pada tahap manakah cucu Ayah Ali berjaya menamatkan pengajian?
75. Adakah mereka masih belajar atau sudah bekerja?
76. Dimanakah tempat mereka belajar?
77. Dimanakah tempat mereka bekerja?
78. Adakah mereka sudah berkahwin?

SOALAN BAHAGIAN 2 : ASAL USUL AWANG LUTUNG

78. Boleh Encik ceritakan siapa Awang Lutung?
79. Dari mana datangnya nama Awang Lutung ini?
80. Siapakah yang memberi nama Awang Lutung ini?
81. Bagaimanakah ibu Awang Lutung memberikan nama berikut kepada Awang Lutung?
82. Apakah pekerjaan Awang Lutung sebelum dan selepas berkahwin?
83. Asal-usul Awang Lutung bermula dari negeri/negara mana?
84. Bagaimanakah Awang Lutung boleh terkenal di Negeri Kelantan?
85. Selain Awang Lutung, siapakah yang paling memainkan peranan penting dalam kisah Awang Lutung ini?
86. Siapakah yang menyambut kelahiran Awang Lutung selain daripada ibunya?
87. Kenapa Bidan lari setelah melihat kelahiran Awang Lutung?
88. Apakah nama puteri-puteri dalam kisah Awang Lutung ini?
89. Kenapa ibu Awang Lutung dihalau daripada istana?
90. Kenapa ibu Awang Lutung tidak menolak permintaan anaknya untuk menikahi puteri-puteri raja tersebut?
91. Bagaimana Awang Lutung mengetahui tentang puteri-puteri raja itu?

92. Bagaimanakah ibu Awang Lutung boleh menjadi cantik kembali?
93. Bagaimanakah Mak Miskin boleh bekerja di dalam istana?
94. Bolehkah HTA ceritakan bagaimana Mak Miskin pergi meminang puteri-puteri raja itu?
95. Bagaimana Awang Lutung ini dijadikan satu seni persembahan Wayang Kulit?
96. Dengan siapakah Mak Miskin iaitu ibu si Awang Lutung akan berkahwin?
97. Perkara apakah yang diminta oleh Raja itu untuk Awang Lutung menikahi puterinya?
98. Kenapa Awang Lutung ingin berjumpa dengan Nenek Kera Putih?
99. Kenapa Puteri Bongsu memarahi ayahnya?
100. Kenapa Puteri Sulung dan Puteri Tengah cemburu terhadap Puteri Bongsu?
101. Kenapa Awang Lutung tidak mahu memakan 'abu panas' yang disediakan oleh isterinya?
102. Mengapa isteri Awang Lutung membakar sarung Lutung suaminya?
103. Mengapa Raja mahu membunuh Awang Lutung?
104. Bagaimanakah Awang Lutung boleh berubah menjadi seorang yang kacak dan segak?
105. Kenapa Awang Lutung melarikan diri daripada isterinya?
106. Apakah unsur-unsur yang ada dalam kisah Awang Lutung ini?
107. Apakah tujuan sebenar penyamaran Awang Lutung ini?
108. Apakah tujuan kisah Awang Lutung ini diceritakan?
109. Selain daripada kisah Awang Lutung ini, apakah cerita dongeng yang lain wujud dalam kisah Awang Lutung ini?
110. Adakah kisah Awang Lutung ini mitos atau dongeng?
111. Apakah perbezaan Lutung dan Mawas?
112. Antara Mawas dan Lutung, siapakah yang lebih garang?
113. Adakah kisah Awang Lutung pernah diadaptasikan dalam drama atau filem?
114. Apakah nilai dan pengajaran yang boleh di contohi dalam kisah Awang Lutung ini?

SOALAN 3 : HARAPAN PENCERITA

115. Sudah berapa tahun Ayah Ali kongsi penceritaan kisah Awang Lutung
116. Siapakah yang mendorong Ayah Ali menceburi bidang penceritaan?
117. Selain Ayah Ali, siapakah lagi yang tahu akan cerita Awang Lutung?
118. Waktu bilakah kisah Awang Lutung diceritakan?
119. Selain bidang perubatan, adakah Ayah Ali bergiat aktif dalam bidang penceritaan?

120. Apakah pendapat Ayah Ali terhadap cerita Awang Lutung?
121. Adakah wujud unsur sensitif dalam kisah Awang Lutung?
122. Sudah berapa lamakah Ayah Ali menjadi pencerita Awang Lutung di Kampung Mentuan?
123. Adakah terdapat pecahan – pecahan pertambahan pencerita yang berbeza di dalam cerita ini dan berapakah pecahan pertambahan kisahnya?
124. Adakah penduduk kampung Mentuan tahu akan cerita ini?
125. Apakah kenangan manis sepanjang encik menceburi bidang ini?
126. Apakah rancangan-rancangan Ayah Ali untuk mengekalkan kisah ini daripada pupus ditelan dek zaman?
127. Apakah pesanan Ayah Ali kepada generasi muda?
128. Adakah anak-anak atau cucu –cicit Ayah Ali ada yang menunjukkan minat menjadi pencerita suatu hari kelak?
129. Adakah Ayah Ali mahu mewariskan penceritaan kisah Awang Lutung kepada orang lain
130. Adakah Ayah Ali mahu mewariskan penceritaan kisah Awang Lutung kepada anak – anak dan cucu cicit.
131. Kita temuramah telefon kita mari banyak kali kalau ada terkasar bahasa ke mari ketika sibuk ke kita ni pangkat anak cucu la sebab nak tahu cerita
132. Mari sini layan *molek* [baik] hiding air dan makanan lagi.

GAMBAR

Gambar 1: Haji Tengku Ali Bin Hassan bersama isteri Hajah Wan Bidah Binti Nik Hassan

Gambar 1: Muhammad Fitri Bin Zakaria, Nuurul Afiqah Binti Abdul razak, Nurul Farhin Nadia Binti Muhd Nasir@Fauzi, Haji Tengku Ali Bin Hassan bersama isteri Hajah Wan Bidah Binti Nik Hassan

Gambar 1: Sesi Temual Bersama Haji Tengku Ali Bin Hassan

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA
PERJANJIAN PROJEK SEJARAH LISAN

Saya..... Engku Ali Bin Hassan ..... K/P:
..... pada ..... 24/4/2017 ..... dengan ini
bersetuju dengan syarat-syarat temubual yang telah diadakan di antara saya dengan Universiti
Teknologi MARA. Syarat-syarat tersebut adalah seperti berikut:

1. Rakaman hasil temubual ini adalah bertujuan untuk kegunaan pengajaran, penyelidikan dan penerbitan tanpa melibatkan bayaran/ tuntutan dari mana-mana pihak. Walaubagaimanapun bagi tujuan selain daripada yang tersebut, persetujuan daripada tokoh perlu diperolehi.
2. Rakaman hasil temubual yang tersebut di atas adalah diserahkan dan menjadi hak milik sepenuhnya Universiti Teknologi MARA untuk penyimpanan kekal dan boleh mengambil apa-apa tindakan yang difikirkan perlu bagi memelihara rakaman dan transkrip ini.
3. Pihak Fakulti Pengurusan Maklumat, Universiti Teknologi MARA boleh membuat transkrip rakaman dan transkrip-transkrip ini perlu/tidak perlu disemak oleh tokoh (*interviewee*).
4. Rakaman dan transkrip ini akan dibuka kepada semua penyelidik samaada dari Malaysia atau luar negara yang bertujuan membuat penyelidikan yang sah dengan syarat: -
  - a. Apabila petikan diambil dari rakaman/transkrip ini untuk digunakan di dalam penerbitan, tesis dll., sumbernya (tokoh) hendaklah diakui oleh penyelidik-penyelidik.

.....
Nama Pencerita Engku Ali Bin Hassan

Tarikh: 24/4/2017

r. Haji Ghazali Bin Osman Ketua at
Pengajaran
Fakulti Pengurusan Maklumat
UiTM Cawangan Kelantan

Tarikh: